

Asghar Wajahat

VALAKI TÁVOZIK A VILÁGBÓL...

(avagy egy tervszövegető ember halála)

Ma elcsúszott a fürdőszobájában, és meghalt egy nyolcvankét éves vénember. A szomszéd szobában hangosan ment a film a videón, így nem hallatszott be, hogy az öreg elesett, jajgat és nyög. Csak néhány órával később, amikor leállították a videót, mentek be a fürdőszobába, és vették észre, hogy az öreg aszott, ezeregy műtétől és betegségtől agyongyötört teste a földön hever. Feje betörve. Kiömlött vére a szappanos vízzel vegyült. Szürkésbarna szeme nyitva. Még ott csillogott benne a reménysugár, hogy a filmnek hátha mindjárt vége lesz. Arca behuppadt, ahogy fogatlan szája összecukódott. Szemüvege törötten feküdt a kövön. Az üvegdarabok úgy heverték szanaszét, mint az utcán egy balesetet szenvedett autó üvegszilánkjai, kiesett műfogsorát nevetés szegélyezte.

Az öreg halála miatt a Tervbizottság ma nem ülsezik – ugyan korábban sem volt a Tervbizottság tagja, s olyan jelentékeny személyiség sem volt, hogy halála miatt az ülés elmaradjon.

Annak, hogy elmarad, az az oka, hogy az öreg nagy szakértője volt a tervezésnek. Egész életében terveket szőtt. Akkor is éppen egy terven törte a fejét, amikor megcsúszott, és elvágódott a fürdőszobában. Imádott tervezgetni. Bárkinek tudott tervet készíteni, a koldustól a multimilliomosig – mindenkinek. Az irodalom és a kultúra szolgálatától a tiszta profit-termelésig mindenre volt terve. Gyermekekora óta nagy örömét lelta ebben. Más dolog, hogy akkoriban a tervek kiagyalóját ostoba szószátyárnak titulálták, a terveket pedig légváraknak tartották. Hála az indiai kormánynak, hogy a tervezést megbecsültté tette, és elérte, hogy mindenki, aki ezzel kapcsolatban áll, tejből-vajban fürödjön, kivéve persze azokat, akik számára a tervek készültek.

Az öreg, amikor kissé már benőtt a feje lágya, a jövőjére vonatkozó tervek szövögetésébe fogott, tenni azonban szinte semmit sem tett, hogy elinduljon a tervei megvalósításához vezető úton. Először azt álmodta, hogy orvos lett. Klinika, betegek, gyógyszerek, gyógyszerészek, műtétek és gyönyörű ápolónők... Ez az álom békésen foszlott semmivé, amikor kiderült, hogy a valóságban igencsak gyengén tanul. Ekkor átadta magát a kétségbeesésnek. Ahogyan minden fiatalembernek a fejében megfordul az ötlet, elkeseredésében ő is azt kezdte fontolgatni, hogy

katonának áll. Szalutálás, egyenruha, parádé, golyók, sérülések, sebek, ágyúk, háború és kitüntetés... végig az egész... Figyeljék meg az öreg ostobaságát: miután felhagyott a katonaság gondolatával, azt tervezte, tudósna áll. Ráadásul geológusnak. Akkor terepjárókon ülve, gidres-gödrös helyeken, sivatagokban, a Himalája hegyei és szakadécai között bolyong. Olyan nehéz életet él, hogy abba egy hivatásos problémamegoldónak is beletörne a bicskája. Az egyik sivatagban javában fűrnak, a gépet az öreg kezeli. A fején külföldi melóssapka. Úszik a verítékben. Csupa izom... Ez az álma még tartott; nem egyik percről a másikra, hanem szép lassan vált világossá számára, hogy sohasem lehet belőle a föld mélységeinek tudós kutatója. Megjött a szigorlati eredménye, az öreg osztályzata: elégséges. Mi más is lehetett volna még? Amikor kimaradozott az óráról, történeteket mesélt. Eljárógatott az egyetem költői estjeire. Festegetett. Vagyis természettudományt tanult, de irodalmat művelt.

Az öregnek két születésnapja és két születési helye is van. Egész élete során egyszer sem próbálta meg tisztázni, hogy valójában mikor és hol született. Olyan mindegy, gondolta. A tervszövegetés szempontjából meg különösen nincs jelentősége a dolognak. Nagyon furcsa miliőben látta meg a napvilágot. Nagyapja hóbortos és könnyen felfortyanó kisbirtokos volt. A makacsság és csökönyösség annyira a természetében volt, hogy emiatt – bármekkora kár érte is – nyugodtan hajtotta álmra a fejét. Jókedvében két kézzel szórta a pénzt. Ha mérges volt, két szóval fizette ki a leghatalmasabb embert is.

Szitkok és szidalmak, kötekedés és peres ügyek, gabonával megrakott szekerek, aszalni kitett mangó, az esős évszakban előbújó kígyók, csepegő cseréptető, rengeteg fa, sűrű bozótosok, szolgák sokasága, apró összeesküvések, a föld és a kert, lovaskocsi és ló, lámpások szerény fénye, a rablóktól és a tolvajoktól való félelem, történetek az ördögökről, kísértethistóriák, az idősök iránti udvariasság és tisztelet, a reggelenként kapott egy annás pénzdarab meg az esti mese – ezek közt telt el az öreg gyerekkora. Ekkoriban sokat fájt a szeme. Dadogott is. Ezért inkább csöndben maradt. A fal felé fordulva üldögélt, nem szólt, csak gondolkodott. Álmodozott.

Ahogy megnőtt, álmaiban a golyók, sárkányok és

labdák helyét a lányok foglalták el. Azok a lányok, akik nem is léteztek, és azok is, akik igen. Egyre csak képzeletének lovain száguldozott, de a képzelet – pusztán a képzelet – segítségével nem jutott messzire. Sokat gyöttrődött, nem látta a kiutat.

Annyi baklövés ellenére is, egész életén keresztül tovább álmodozott. Tervei közt most az írók szövetségi kiadóinak létrehozása szerepelt. Irodalmi és kulturális mozgalom... Folyóirat kiadása... Filmek... Világkörüli utazás... A tervezésben hitt, a megvalósításban vagy a gyakorlati beindításban nem. Emiatt a tervek nagy része mások számára készült. Úgy gondolta, dolgozzanak mások, ő meg hadd szövegessen tovább az álmait.

Az a néhány terve, amely részben megvalósult, közreműködése nélkül jött létre.

Bejárta Amerikát, mert beleszeretett egy amerikai lányba. Két tucat lelki kapcsolata után ez volt az első testi szerelme, egészen elveszítette az eszét. Söhajtozott, a csillagokat számlálgatta. Fogalma sem volt arról, hogy az amerikai lány nem söhajtozik, de még a csillagokat sem számlálgatja. Az öreg meg házasságról álmodozott. Amikor megkérte az amerikai lány kezét, azt a választ kapta: hogy szeresselek, oké, de ilyen emberhez, mint amilyen te vagy, feleségül menni?!...

Erre az öreg felcsapott filozófusnak. Vonzották a szűfí nézetek, „gyakorló szűfínek” hívta magát. Inni kezdett. Igaz, korábban is ivott, de akkor nem találta meg benne azt az élvezetet, amit a boldogtalan szerelem utáni ivás nyújtott.

Hogy tévedt az irodalomba? Nincs rá magyarázat. Nemhogy a családjában, de még a környékén, a szomszédai között sem volt senki, akinek bármi köze lett volna a literatúrához. A fiatalok vadászni jártak, az öregeknek ágyasaik voltak. A középkorúak a földbirtokkal és a gazdálkodással foglalkoztak. A fiúk mindenáron orvosok és mérnökök akartak lenni. Ebben a légkörben hogyan lett belőle hindí író? Valójában nem rajta múltott. Egy nap felöltött benne, hogy miért ne álmodjon meg valamit papíron. Megcsinálta. Tetszett az embereknek. Ez volt az első olyan tevékenysége, amellyel sikert aratott. Az öreg nagyon megörült. Lassanként kezdett úgy kinézni a dolog, hogy nem is képes semmi olyan másra, amit az emberek megdicsérenének. Maradt tehát az írásnál.

És hogy a karrierjét illető jó néhány álma szertefoszlott, egy valamit minden álmodozás nélkül gyorsan megcsinált: összeszedte magát, hogy hindiből egyetemi diplomát szerezzen. Korábban nem tanult hindit. Egy betű nem sok, de annyit sem tudott leírni hinditül. Másfelől a környezete sem vette komolyan a hindit. Hindiből diplomát szerezni annyit jelentett neki, mint félig hinduvá lenni. Az emberek egy része nevetett. A rosszakarók örvendeztek. A családtagok

nagyokat söhajtoztak. A barátok menekültek előle. Az öreg sem tudta, hogy most mi következik. A hindí diploma megszerzése annyira unalmasnak tűnt, hogy egészen belekeseredett. Kezdte belátni, hogy nagyon is helyén való az, amit az emberek mondanak.

Az öreg úgy írt, ahogyan mások cigarettáznak. Vagyis, ha jó kedve volt, írni kezdett. Ha szomorú volt, írni kezdett. Azt hitte, úgy használhatja az irodalmat, mint hűsölésre a ventilátort. Ha nem ventilátort, akkor botot. Ha nem botot, akkor virágot. Mindazonáltal fogalma sem volt róla, hogy hivatásos író lesz. Mindezt csak a maga és a barátai örömeire művelte. Lassanként mondogatni kezdték róla, hogy író. Kezdetben nem hitte el. Nevetve elhárította. Azt sem tudta, hogy meddig fog írni, hogy mikor hagy fel az írással, és tér át a semmittevésre. Néha meg azt mondogatta, hogy „Barátom, a verésnél is jobb módszer, hogy bosszút álljunk azon, aki szorongat, gyötör bennünket, ha írunk róla.” Addig addig sodorták-sodródott, hogy nagy nehezen mégiscsak író lett belőle.

Hosszú ideig a többi irodalmár még a nevét sem fogta fel... Olyan hülye neve van, hogy ha az ember jól akarja kiejteni, a torka kipukkad, mint egy léggömb. A *aj*-t és a *qa*-t az egyszerű ember nem képes kiejteni a torkán. Velünk született ösztön, hogy a *sa*-ból *szat*-t csináljunk.

Ha eltekintünk is az öreg nevének helyes kiejtésétől, és ha azt is figyelembe vesszük, hogy a mi hatalmas hazánk a kultúrák keveredésére olyan példakal is szolgál, melyek akár a torkot is szét tudják repeszteni, még mindig felmerül egy kérdés: a név helyesírásáé. Az öreg számtalan barátja egész életében nem volt képes megérteni, hogy melyik betű alatt van pont. Az mindenkinek derengett, hogy valahol biztosan kell lennie egy pontnak, mivel a muszlimok nevében ugyanazzal a jelentéssel bír, mint testünkön a körülmetélés. Vagyis az a név, amelyben nincsen pont, az nem lehet muszlim. Hogy hová kell kitenni a pontot, azt az emberek csak találgatták. Voltak, akik azon a véleményen voltak: „Barátom, inkább tegyük ki a pontot mindenhová, ahová csak ki lehet tenni, csak nehogy hibázzunk.” Mások az mondták, hogy végignézték az egész szótárat, de *Ashgar* nincs is benne. Ez a szó nyilván az *adzsar* – óriáskígyó – elrontott formája. A neve tehát eldöntött. De akkor hová kerüljön a pont? Gondolták, tegyük a *dzsa* alá is, meg *aga*. alá is. Miért kockáztassunk? Tehát a neve *Azghar* lett. Namármost, ha erre a névre azt mondaná *Adzsgar*, az óriáskígyó, hogy miért adták a nevemet egy embernek, az emberek alázatosan azt válaszolnák, uram, a pontokra is vessen egy pillantást.

Tiszta szerencse, hogy senki sem hányhatja a szemére, hogy saját maga adott nevet magának. Ha valahogy így történt volna, akkor testi-lelki jóbarátja,

Pankadzs Bist egy nap rámondult volna, hogy: „Barátom, micsoda trehánytság ez, milyen össze-vissza nevet néztél ki magadnak, öregem. Van fogalmad arról, hogy mennyi gondot okozol ezzel a barátaidnak? Se füle, se farka... Tedd meg, egy-kettő változtass nevet! Ha már muzulmán név kell, legalább válassz valami egyszerűt!”

Neve egész életében problémát okozott. Ha telefonon mutatkozott be, száz százalék, hogy rákérdeztek: Micsoda? Ha megismételte a nevét, újra csak: Mi? Asar? Negyedszerre: Apar. Ötödszörré pedig minden lelki erejét elveszítve, rájuk is hagyta: Igen, az beszél. Ezért aztán sohasem hívott fel senkit ismeretlenül. Szégyellt bemutatkozni. Ami a nevét illeti, a hivatásos prostituáltak viselkedését tette magáévá. Ha valaki Afgart kereste a telefonon, igent mondott. Olyannyira, hogy az „Adzsgar-óriáskígyót” is elfogadta. Még az „Aszoghár Badzsádsz”-ra is igenelt. Számítanak is a pontocská! A saját, igazi nevét elfelejtette. Csak az derengett, hogy a neve összefüggéstelen hangok együttese.

Otthonában az égdta világon minden megtalálható volt, csak könyvek nem. Azok, akik nem ismerték az öreget, megdöbbenek. Ez bizony komoly dolog volt, súlyos problémát jelentett. Saját maga rombolta le az imázsát. Az ostoba, ha száz-kétszáz könyvet magánál tartott volna, tán összedől a világ? A barátai, csak hogy mentsek a menthetőt, azt mondták, hogy a megboldogult szétsztozotta a könyveit. Az ellenségei viszont azt állították, hogy a barátai egytől egyig tolvajok: amikor megromlott az öreg látása, elemelték a könyveket. Közben az öreg naplójában erre a bejegyzésre bukkantak: „Arra, hogy a könyveket eltegyem, nincs helyem, elolvasni meg nincs időm. Minek fárasztanám magam?”

Azon a beszélgetésen, melyen az öreg érdemeit taglalták, a novella- és drámaírók, a filmesek meg a többi hasonzóru mind megutálta egymást. A novellairók azt mondták, az öreg drámákat írt. A drámaírók azt, hogy alapjában véve elbeszéléseket írt, a novellisták pedig azt mondták, hogy filmes volt. A filmesek szerint íróként kell számontartani. Az értelmiségiek azt mondták, hogy éppen ezzel fokozzák le.

A megboldogult nagyon szerette a szerelmet. Olyan férfiak, akik kedvelték őt, sokan voltak, de olyan lányok, akik szerették volna, alig. Öregkorában rátalált egy lányra. Nem volt már fiatal, de az öreg az öreg lányt is elfogadta. Beleszeretett. Az emberek kinevették. Azt mondták, megbolondult. A felesége hozzátette: „En ezt már vagy tíz-húsz éve mondogatom, miért nem hallgattak rám?” Ő azonban nem törődött semmivel. Élemedett korában szerelmes volt. A felesége szidta: „Hát nem szégyelli magát?!” A fia megfenyegette, hogy összetöri kezét-lábát. Az öreg azt se bánta. Azt mondta, hogy a kor nem szab határt

a szerelemnek. Azt a megkötést sem ismerte el, hogy egyszerre csak egy nőbe legyen szerelmes. Amikor válaszul megkérdezték tőle, hogy a nők hasonlóképpen több férfiba is szerelmesek lehetnek-e, igennel felelt. Erre az emberek szégyentelen agyalágyultnak nevezték.

Az elhunytban az a kiválóság is megvolt, hogy soha senkinek semmire nem tudott nemet mondani. Olyan könnyen mondott igent, ahogy a mosóember ráhúz egyet a botjával a szamarára. Jól tudta ugyan, hogy a dolog nem egyszerű, sőt, nagyon nehéz, szinte lehetetlen. Mégis mindig rávágta az igent. Aztán belebonyolódott az igenbe. Amint lehetett, kiskapukat kezdett keresni. Ha ez nem vált be, ürügyekkel próbálkozott. Ha ez sem sikerült, szemérmetlenül elismerte a dolgot. És továbbra is mindenre igent mondott...

A dolgok halogatásában is rendkívüli képességekkel rendelkezett. A barátait is erre ösztökelte. A teendőket addig-addig tologatta, míg meg nem szűntek maguktól. Vagy annyira elege lett belőlük, hogy ott hagyott csapat-papot. A halogatás szokása olyannyira a vérévé vált, hogy halálát is nyolcvankét évig halogatta.

Az öreg azt végrendelkezte, hogy temessék is el, meg égessék is el. Valójában sem a muszlimokat, sem a hindukat nem akarta magára haragítani. Sem a haladó szelleműeknek, sem a reakciósnak nem akart szomorúságot okozni. Sem a családtagjait, sem a barátait nem akarta kétségbeejteni. Ezért azt hagyományozta, hogy először elektromos kemencében perzseljék meg, és azután temessék el. Végül az történt, hogy a muszlimok nem engedték meg, hogy a megperzseltestet eltemessék a temetőben, másfelől viszont a krematórium emberei megtagadták az elégetését, lévén hogy az öreg végrendeletileg a megperzselésről hagyatkozott.

Abbéli igyekezetében, hogy mindenkinek a kedvére tegyen, az öreg egész életét végighaldokolta, és holta után sem tudott meghalni.

A terve az volt, hogy Kabír lesz belőle....

Hindiből fordította: Négyesi Mária

Kabír a középkori indiai vallásos irodalom egyik legnagyobb költője, akit a hinduk és a muzulmánok egyaránt szentként tisztelnek. Halálakor tanítványai nem tudták eldönteni, hogy hogyan adják meg neki a végtisztességet: muszlim szokás szerint eltemessék, vagy hindu szokás szerint elégessék. Másnap reggelre a ravatalon a holttest helyén virágokat találtak. A virágok felét azután elégették, felét pedig eltemették. (A ford.)

